

VARGA ARANKA

Tanárjelöltek Szakkollégiuma a Pécsi Tudományegyetemen

A következőkben bemutatott szakkollégiumi kezdeményezés úgy épít a szakkollégiumi rendszer céljaira és hagyományaira, hogy egy sajátos szerveződési formát – a kooperáció rendszerét – alkalmazva vonja be széles körben a pedagógus pályára készülő egyetemistákat.

A Pécsi Tudományegyetemen fél éve működő szakkollégium felépítésének, elindításának és első időszakának vizsgálata egyidejűleg célozza egy új tudományos-szakmai közösség megismertetését, valamint a kooperáció szemlélete és gyakorlata hasznosulásának bemutatását a felsőoktatás fontos szegmensében.

Kulcsszavak: szakkollégium, kooperatív működés, inkluzív szemlélet

Bevezetés

A szakkollégiumi szerveződésnek komoly hagyományai vannak a magyarországi felsőoktatásban. Olyan hallgatók intézményesült közösségét jelenti, akik a tudományterületükön kívánnak elmélyülni, tehetségüket kibontakoztatni. E mellett a szakkollégiumok tradicionálisan társadalmi szerepet is felvállalnak: bizonyos csoportok számára mobilitási lehetőséget kívánnak teremteni a felsőoktatáson keresztül. Talán a legismertebbek ebből a szempontból az 1940-es évek népi kollégiumi mozgalmi, de fontosak a napjainkban működő roma szakkollégiumok is. (FORRAY-BOROS, 2009; VARGA, 2013) A szakkollégiumokat a felsőoktatási törvény is nevesíti, meghatározva általános céljaikat, feladataikat.¹ A Magyarországon működő szakkollégiumok szervezeti és működési formáit kategorizálható különbségek jellemzik, azonban tartalmi szempontból számtalan azonosságot mutatnak – köszönhetően a történelmi hagyományoknak és a törvényi szabályozásnak. A közös jellemzők között hangsúlyosan jelenik meg a közösség inspiráló szerepe, a társadalmi problémák iránt érzékeny értelmiség nevelése, a személyre orientált és gyakorlati jellegű képzési formák túlsúlya és a költséghatékonyság azon formája, amely a szakkollégium környezetében fellelhető emberi erőforrások maximális bevonásából és kiaknázásából adódik. (GERŐ-DEMETER-HORZSA, 2011:31)

Tanárjelöltek Szakkollégiuma

2015 nyarán kezdte meg a Pécsi Tudományegyetemen egy új szakkollégium az alapításhoz kapcsolódó szervezési munkálatokat², és fél évvel később a hivatalos bejegyzést segítő alapszabályon és működési renden túl³ félszáz fős tagsággal⁴, valamint konkrét tervekkel és programokkal rendelkezett.

„A szakkollégium célja, hogy a PTE-n tanuló, továbbá a tanárképzésben résztvevő hallgatók, és az őket támogató egyetemi oktatók, óraadók, valamint PhD hallgatók szakmai-tudományos közösségeként működjön, és saját szakmai program kidolgozásával magas szintű, minőségi szakmai képzést nyújtson a szakkollégium tagjai számára, segítve a kiemelkedő képességű tanárjelölt hallgatók tehetséggondozását, közéleti szerepvállalását, a társadalmi problémákra érzékeny, szakmailag igényes pedagógus értelmiség nevelését. A közösség egyúttal lehetőséget biztosít azon egyetemi szakok és karok multidiszciplináris együttműködésére, melyek tanári képesítést is adnak.” (PTE Tanárjelöltek Szakkollégiuma Alapító Okirat 8. pont)

Az alapítói szándékból az látható, hogy a létrejött szakkollégiumi közösség több szempontból is újszerűnek tekinthető. Egyedülálló módon a tanárjelölteket szólította meg – szakjuktól, évfolyamuktól függetlenül – ezzel az interdiszciplinaritással erősítve a pedagógia tudományterületének fontosságát. További különlegessége a most alakult közösségnek az a sajátos szerveződési forma, mely a kooperativitás elvrendszerét érvényesítve alakította ki a tématerületekre szerveződő mikro-csoportos közösségek együttműködő hálózatát. A továbbiakban az alapítás óta eltelt szűk fél esztendő néhány kiragadott példája alapján és a kooperativitás szemlélete mentén ismerhetjük meg röviden a Tanárjelöltek Szakkollégiumát.

Kooperatív szervezeti forma

A strukturált együttműködés célja a minden résztvevőre kiterjedő aktív és személyre szabott bevonódás biztosítása közös tevékenységeken keresztül. Az így kialakított, egyént erősítő közösségi működés az egyenlő részvétel és hozzáférés biztosításával egyúttal a sokszínűség, sokféleség érvényre jutását is eredményezi, melyhez a mikro-csoportos szervezeti keret az egyik strukturális garancia. (ARATÓ-VARGA, 2012)

A Tanárjelöltek Szakkollégiuma ezen szemlélet mentén toborozta tagságát – a hagyományos, „egy csapat” jellegtől eltérő módon – a mikro-csoportos szerveződést tartva szem előtt. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a PTE tanárképzésben érintett és a szakkollégium létrehozásában részt vett oktatók és a hozzájuk kapcsolódó PhD. hallgatók meghirdettek olyan témaköröket, melyek szakmai-tudományos tartalmát jelölték ki egy-egy közös érdeklődésű mikroközösségnek.

Az alapításkor kijelölt témakörök: Kooperáció, integráció és drámapedagógia, Neveléstörténet-nőtörténet, Szociálpszichológia, Kognitív pedagógia és konstruktivista neveléstudomány, Matematika és Természettudományos oktatás megújítása, Pedagóguskép, pedagógusprofesszió, Cigány/roma hátrányos helyzetű gyerekek és az oktatás/nevelés, Történelem és tanítása, Diverzitás.

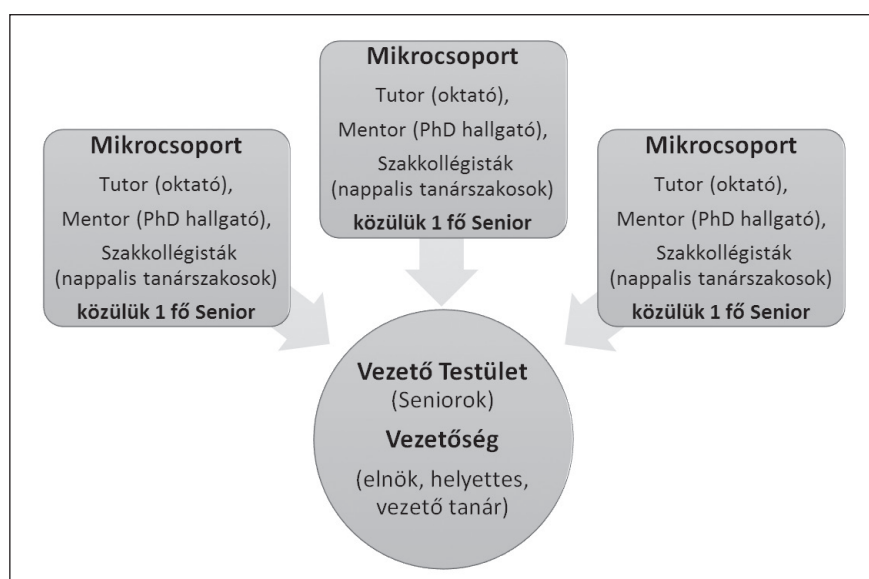
Az alapítás időszakában a mikroközösségek témaköreikhez folyamatosan kapcsolódtak tanárszakos nappali tagozatos hallgatók – tovább bontva, formálva személyes érdeklődésük mentén kiscsoportjuk tudományterületének vizsgálati fókuszait.

További jellemzője az így kialakult kiscsoportoknak, hogy több szempontból is heterogének: egyetemi oktató tutorként, PhD hallgató mentorként, nappali tagozatos tanárjelöltek pedig szakkollégistaként a tagjaik – utóbbiak különböző szakokon és évfolyamokon tanulnak.

Így például a 9 fős „Kooperáció, integráció és drámapedagógia” csoport tutora a Romológia és Nevelésszociológia Tanszék oktatója, mentora első éves PhD ösztöndíjas az „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskolában, a szakkollégisták között

pedig MA-s és osztatlan tanárszakosok vannak a Bölcsészettudományi, illetve a Természettudományi Karról.

A szakkollégium a mikrocsoportokon túl teljes tagságával ún. Közgyűlést alkot, mely félévente ülésezve dönt a legfontosabb kérdésekről. A szervezet folyamatos működését a delegált Vezető Testület és a választott Vezetőség biztosítja. Minden mikrocsoport ugyanis megbíz egy-egy diákot, aki Senior szerepben képviseli csoportját a – havonta ülésező és folyamatosan kapcsolatot tartó – Vezető Testületben, melyet a közgyűlés által választott elnök és helyettese irányít az őket támogató – évente cserélődő – szakkollégiumi vezető tanár segítségével. (1. ábra) Mindez garancia a nagy létszámú közösség strukturált működtetésére, melynek fontos része a folyamatos információ-áramlás, valamint a közös döntések szubszidiaritása. Ez a struktúra azt is lehetővé teszi, hogy – korlátozás nélkül – az igényeknek megfelelő számú mikrocsoport jöhessen létre a szakkollégiumon belül.

1. ábra: A szakkollégium szervezeti felépítése⁵

Kooperatív elvrendszer szerinti működés

A szakkollégiumban építő és ösztönző egymásrautaltság érhető tetten több szinten is. Mikrocsoportokon belül és azok között, illetve egyének és csoportok viszonylatában egyaránt és sokféle módon érvényesül és teremt strukturális biztosítékot a szakkollégium működésére.

A mikrocsoportokon belül az adott tématerülethez mint közös és összetartó ponthoz kapcsolódóan differenciáltan vállalt egyéni feladatok a résztvevők (szakkollégisták, metorok és tutorok) személyes felelősségvállalását tükrözik, melyek egymásra épülve, egymást kiegészítve az adott mikrocsoport éves munkatervében öltenek testet.

Például a „Természettudományos oktatás megújítása” mikrocsoport tudományos célkitűzésként dokumentum- és játékelemzést (a „Lapot kérünk!” NAT-lefedettségének vizsgálata), valamint konferenciákon való részvételt (pl.: Bridges Konferencia, Finnország, HD konferencia PTE) jelölt meg munkatervében. Szakmai-gyakorlati tevékenységeik között a „Lapot

kérünk!” elnevezésű dobozzal és kézikönyvvel való megismerkedés, a JYU Egyetem STEM filmjének magyar nyelvű feliratozása, a természettudományos fejlesztő eszközök gyűjtése és elemzése, valamint Élményműhely (Szent Margit Iskola) tartása szerepelt. Közösségi céljuk a témájukkal kapcsolatos népszerűsítés, kapcsolatfelvétel, együttműködés volt. Mindezen feladatokat úgy végzi el a mikrocsoport, hogy a részterületeket a tagok között szétszétva alkotnak közös és egymásra épülő tevékenységeket.

A kiscsoportos nyilvánosság – rendszeres mikro-csoportos találkozó – az egyéni feladatokról való beszámolásra („számonkérésre”) nyújt remek lehetőséget, és egyúttal a folyamatos összehangoltságot is megteremti. A személyre szabottság garanciája – vagyis az egyenlő részvétel és hozzáférés biztosítása – hogy mindenki önként, saját motivációja, tudása, kompetenciái stb. alapján vállal feladatokat, akár egyéni, akár közösségi szinten. A kiscsoporton belül vállalt feladatok nem csak a feladatvégzőre hatnak ösztönzően, hanem lehetőséget teremtenek mások motivációjára, bevonódására is.

A szakkollégium indulásának közösségi tevékenységei jó példák minderre. Valamely mikrocsoportból egy-két fő által vállalt program szervezésébe további, más mikrocsoportba tartozó szakkollégistákat is sikerült bevonni. Így valósult meg a karácsonyhoz és farsanghoz kapcsolódó első két szakkollégiumi közösségépítő rendezvény, melyen a tagság többsége részt vett.

Az egyéni – személyre szabott – fejlődést, fejlesztést segítik a mikroközösségekben zajló támogató tevékenységek, melyeket a tutor és mentor koordinál, de a szakkollégisták aktív részvételére épül. E mellett közvetlenül tud érvényesülni az egyéni támogató rendszer – főként a tutor és valamilyen csoportjába tartozó szakkollégista között.

A Neveléstörténet mikro-csoport közös könyvtárlátogatásai, levéltári munkái példázzák az azonos tématerületen dolgozó kisközösség motiváló erejét. A csoportból és más mikro-csoportból OTDK-ra készülő diákok tutorral történő folyamatos munkája pedig a magas szintű tudományos kutatáshoz segítik az érintett hallgatókat. Egyúttal az erőforrások is megsokszorozódnak, hiszen nem egy egyetemi oktatóra – mint szakkollégium vezető tanárra – hárul a tudományos előrehaladás segítése, hanem mikro-csoportonként, tématerülethez közel álló oktatók vesznek részt a személyes, tutori támogatásban.

A kiscsoportok közötti együttműködést strukturálisan támogatja az előzőekben említett Senior (Vezető Testületi) csoport. Tartalmi fogódzót jelent a kiscsoportos munkatervek közös pontjainak megkeresése, valamint a szakkollégium minden tagot mozgósító rendezvényei. Így miközben párhuzamosan – saját témájukon, ütemükben – tevékenykednek az egyes mikrocsoportok és azon belül az egyes tagok, rendszeresen vannak további – a teljes szakkollégiumi közösség számára teremtett – alkalmak, melyben egyénileg vagy mikroközösségi szinten lehet feladatot vállalni.

A tudományos együttműködés mikro-csoportokon átívelő példája a májusban szervezett „Horizontok és Dialógusok” elnevezésű pécsi tudományos konferenciasorozat, melyre közel tíz szakkollégista jelentkezett különböző szakkollégiumi szimpóziumokba tömörülve.

A formálódó közösség – és annak jól működő, rugalmasan nyitott struktúrája – azt is bizonyítja, hogy ez a rendszer az előre tervezett tevékenységekhez éppúgy keretet teremt, mint a spontán alakuló lehetőségekhez. Vagyis képes rugalmasan igazodni a tagság igényeihez, elvárásaihoz, lehetőséget biztosítva a személyes szerepek vállalásához, váltásához, és azon

keresztül a folyamatos tapasztalatszerzésre a legkülönbözőbb területen. Mindez garanciája az ötletek felszínre hozásának, valamint a folyamatos innovációnak.

A hazai oktatási rendszer problémái miatt szervezett „Kockás ing” mozgalom szülői felhívását támogatta a szakkollégisták egy része további tanárszakos egyetemistákat és oktatókat mozgósítva egy egésznapos rendezvény során. A 2016. február 29-i „Nem megyek iskolába” elnevezésű felhívást azzal segítették a PTE-s szervezők, hogy „Játssz velünk!” elnevezéssel gyermekfelügyeletet vállaltak folyamatos és sokszínű programokkal. Az ötletadó, szervezői kör több mikorcsoportból került ki, és majd egy hónapig készítették elő a 100 iskolás-középis-kolás és 50 egyetemista részvételével sikeresen megvalósított napot.

A szakkollégiumi struktúra a más személyekkel, szervezetekkel való együttműködést, a „nyitást” is elősegíti, hiszen átlátható rendszere, gyors információ-áramlási csatornáit pontosan láthatóvá teszik, hogy ki, hol és mit képvisel, milyen hatáskörrel. Éppen ezért a kezdetektől sikeres az a sokrétű tevékenység, mely a szervezeti együttműködési hálóba való bekapcsolódást hivatottak elérni.

A PTE szakkollégiumainak különböző rendezvényein folyamatosan és tevékenyen van jelen a Tanárjelöltek Szakkollégiuma – többek között már a kezdetektől a középiskolásokat toborzó programban vállalt szerepet. Szintén sikerült jó kapcsolatot kiépíteni a HÖK-vel, melynek rendezvényéhez kapcsolódik az az áprilisi filmvetítés és beszélgetés, mely Banksy művészetén keresztül a társadalmi szerepvállalás fontosságáról szól. A 10 éve működő Wlislöcki Henrik Szakkollégium tagjaival valószínűleg meg májusban egy közös szervezésű kirándulás, mely a későbbi szorosabb együttműködés egyik első lépése.

Összegzés

Az előzőekben a teljesség igénye nélkül vettük sorra azt a néhány jellemzőt, mely a Pécsi Tudományegyetemen formálódó Tanárjelöltek Szakkollégiumának újszerűségét jellemzi. Tettük ezt egyrészt abból a célból, hogy példákon keresztül mutassunk rá, miként sokszorozza meg a szervezetépítési és működtetési lehetőségeket a kooperatív alapelvek rendszerének érvényesítése a bevonódás mértéke, a motiváció növelése, az erőforrások kiaknázása, az egyéni érdekek, érdeklődések érvényesítése és még számtalan fontos terület szempontjából. A másik célunk az volt, hogy hírt adjunk egy olyan innovációról, mely nem csak a pedagógia tudományterületén jelent újdonságot, hanem a tudós tanárok következő

generációjának „kinevelésében” is fontos szerepet tölthet be, mintaként szolgálva más pedagógusképző felsőoktatási intézmények számára is.

Hivatkozások

2011. évi CCIV. Törvény a nemzeti felsőoktatásról. Forrás: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100204.TV[Letöltés ideje: 2016.03.30.]
- ARATÓ Ferenc – VARGA Aranka (2012): *Együtt-tanulók kézikönyve*. Mozaik Kiadó, Szeged.
- A PTE BTK NTI Tanárjelöltek SzakkollégiumSzervezetiésMűködésiSzabályzata
- FORRAY R. Katalin – BOROS Julianna (2009): A cigány, roma tehetséggondozás intézményei. *Educatio* 2009/2 szám. 192-203.
- GERŐ Márton – DEMETER Endre – HORZSA Gergely (2011): *Szakkollégiumi helyzetkép felmérése*. Aditus Zrt, Budapest.
- Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet Tanárjelöltek Szakkollégium Alapító Okirata
- VARGA Aranka (2013): Roma szakkollégium az oktatáspolitikában. *Romológia* 1. Szám 60-71.

Jegyzetek

- 1 „A felsőoktatási intézmény feladata a tantervi követelményeket meghaladó teljesítmény nyújtására képes, kiemelkedő képességű és hozzáállású, valamint a hátrányos, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű hallgatók felkutatása, felismerése, ésszakmai, tudományos, művészeti és sport tevékenységének elősegítése. A felsőoktatási intézményönállóan vagy más felsőoktatási intézménnyel együtt működve tehetséggondozó és felzárkóztató rendszert, illetve programokat működtet: ennek keretében tudományos diákköröket, szakkollégiumokat, illetve romaszakkollégiumokat működtethet. A szakkollégiumokat, illetve a roma szakkollégiumokat felsőoktatási intézménnyel együttműködve azok is létesíthetnek, akik felsőoktatási intézmény alapítására, fenntartására e törvény alapján jogosultak. A felsőoktatási intézmény mentorprogram keretében nyújt segítséget a hátrányos helyzetű hallgató tehetségének kibontakoztatásához.” (2011. évi CCIV. Törvény a nemzeti felsőoktatásról – XIV. Fejezet: A tehetséggondozásra, a doktori képzésre vonatkozó külön szabályok – 32. Tehetséggondozás, tudományosdiákkörök, szakkollégiumok – 54. §.)
- 2 A szervezés első lépései a Pécsi Tudományegyetem TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0014 számú, „Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-Dunántúlrégióban” elnevezésű pályázatának keretén belül valósultak meg.
- 3 A Tanárjelöltek Szakkollégiumának alapítását a vonatkozó dokumentumok (Alapító Okirat, Szervezeti és Működési Szabályzat) alapján a PTE BTK Kari Tanácsa 2016. márciusi ülésén egyhangúlag támogatta.
- 4 A tagság a 2016. október 19-i Alapító Okirat szerint 55 főből áll. Ebből 10 egyetemi oktató tutorként, 11 PhD. hallgató mentorként és 34 nappali tagozatos tanárjelölt egyetemista szakkollégistaként tagja a Tanárjelöltek Szakkollégiumának.
- 5 A mikrocsoportok száma az ábrán csak illusztráció, jelenleg 10 mikrocsoporttal működik a Szakkollégium, mely igény szerint bővíthet. Minden év szeptemberében történik a tagmegújítás, mely során egyénileg lehet csatlakozni meglévő mikrocsoporthoz, illetve teljes mikrocsoport is beléphet a szakkollégiumi rendszerbe.